

Шиян Діана Володимирівна,
викладач-стажист кафедри фінансів та кредиту,
Севастопольський інститут банківської справи
Української академії банківської справи Національного банку України

УДК 336.71.078.3

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ

Однією з головних проблем глобалізації фінансових ринків є розвиток процесів легалізації («відмивання») доходів, отриманих злочинним шляхом. Організовані злочинні угруповання, використовуючи слабкість національних механізмів регулювання фінансової системи, здійснюють гнучкі та швидкі операції з переведення та переміщення активів через національні кордони з метою приховування джерел походження коштів, їх власників та механізмів контролю над ними.

Національне законодавство зобов'язує банки, як посередників фінансового ринку, здійснювати комплекс заходів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що і називається фінансовим моніторингом [1].

Оскільки ринкова позиція і структури банків є різними, то і система фінансового моніторингу не може бути уніфікованою, проте можна виділити певні її складові. Оскільки фінансовий моніторинг, по суті, є фінансовим контролем [2, с. 143], то керуючись загальною організацією фінансового контролю, можна визначити наступні елементи цієї системи [3, С. 68-69]:

– суб'єкти фінансового моніторингу, серед яких слід виділити контролюючі суб'єкти, уповноважені на здійснення фінансового моніторингу, та підконтрольні суб'єкти, тобто особи, діяльність яких підлягає дослідженню;

– об’єкт моніторингу – виробничо-господарська діяльність підконтрольних суб’єктів;

– предмет моніторингу – це встановленні фінансовим законодавством показники фінансової діяльності підконтрольних суб’єктів;

– контрольні дії – це операції порівняння показників діяльності підконтрольного суб’єкта з певною нормою, здійснювані контролюючими суб’єктами з метою знаходження й блокування відхилень від цих норм.

Контролюючими суб’єктами в системі фінансового моніторингу банку є різноманітні органи, структурні підрозділи та конкретні працівники банку, які виконують певні завдання фінансового моніторингу на стратегічному, тактичному та оперативному рівні.

Загальну стратегію фінансового моніторингу в банку визначає спостережна рада, загальне управління фінансовим моніторингом здійснює правління на чолі з керівником, що є відповідальним працівником банку за здійснення фінансового моніторингу. На оперативному рівні проведення фінансового моніторингу забезпечується працівниками банку, що надають банківські послуги а також, підрозділом з фінансового моніторингу, якщо такий існує.

Підконтрольними суб’єктами первинного фінансового моніторингу є громадяни України, іноземці та особи без громадянства, а також юридичні особи та їх відокремлені підрозділи, що здійснюють та забезпечують проведення фінансових операцій на території України та за її межами відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України.

Об’єкт фінансового моніторингу визначений Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» № 249-IV від 28.11.2002 р., він охоплює дії з активами, пов’язані з відповідними учасниками фінансових операцій, які їх проводять, за умови наявності

ризиків використання цих активів з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.

Предметом фінансового моніторингу в банку можуть бути [1]: сума фінансової операції; вид рахунку, на який або з якого здійснюється переказ грошових коштів; форма розрахунку за фінансовою операцією; період діяльності клієнта з дня реєстрації; активність руху коштів по рахунку клієнта; сутність та характер фінансової операції, її відповідність характеру та змісту діяльності клієнта тощо.

Контролюючі дії охоплюють усі методи, форми та заходи впливу контролюючих суб'єктів на підконтрольні. Адаптуючи основні методи фінансового контролю до системи первинного фінансового моніторингу, зазначимо, що при здійсненні заходів у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванню тероризму, банки використовують такі основні методи, як обстеження та аналіз [3, с. 77]. Їх використання має місце при проведенні працівниками банку ідентифікації клієнтів та вивчення їх діяльності. За результатами обстеження та аналізу банком забезпечується ведення обліку операцій, що підлягають фінансовому моніторингу та відомостей про їх учасників, звітування про операції Державній службі фінансового моніторингу України (далі - ДСФМУ). Крім того, дані методи дають можливість банку відмовляти у встановленні ділових відносин або проведенні фінансової операції у разі, якщо здійснення ідентифікації клієнта відповідно до вимог законодавства є неможливим, або якщо фінансова операція містить ознаки такої, що згідно з законодавством підлягає фінансовому моніторингу.

Окрім зазначених елементів в системі фінансового моніторингу, на наш погляд, доцільно виділити й підсистему забезпечення функціонування системи в цілому. У загальному вигляді, підсистема забезпечення являє собою сукупність заходів, створення умов, що сприяють нормальному здійсненню фінансового моніторингу в банку. Традиційно у складі забезпечення виділяють нормативно-правове та інформаційне забезпечення.

Підсистема нормативного забезпечення фінансового моніторингу в банку представлена міжнародними та національними нормативно-правовими актами, а також локальними нормативними документами банку, що регулюють процес фінансового моніторингу.

Інформаційне забезпечення фінансового моніторингу являє собою процес створення інформаційних умов функціонування системи фінансового моніторингу в банку, забезпечення необхідною інформацією, включення в систему засобів пошуку, отримання, перевірки достовірності, збереження, нагромадження, передачі, обробки інформації, яка є необхідною в процесі фінансового моніторингу. Інформацію, що використовується при здійсненні фінансового моніторингу можна поділити на зовнішню (інформація про клієнта та його діяльність, інформація про фінансові операції) та внутрішню (облікова та інша внутрішньобанківська інформація про клієнтів).

Підводячи підсумок вище наведеному, можна виділити такі основні елементи системи фінансового моніторингу в банку: контролюючі та підконтрольні суб'єкти, об'єкт, предмет фінансового моніторингу, контролюючі дії та підсистема забезпечення.

Перелік посилань

1. Про здійснення банками фінансового моніторингу [Електронний ресурс] : Положення, затверджене Постановою Правління НБУ № 189 від 14.05.2003 р. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1030.360.6&nobreak=1>.

2. Симов'ян, С. В. Засоби протидії легалізації злочинних доходів у системі державного фінансового контролю в Україні [Електронний ресурс] / С. В. Симов'ян // Юридична наука. - 2011. - № 2. – С. 142-149.

3. Нагребельний В. П. Фінансове право України. Загальна частина [Текст] : навч. посібн. / В. П. Нагребельний, В. Д. Чернадчук, В. В. Сухонос. – Суми : Університетська книга, 2003. – 213 с.